

Fallet Öhman och vetenskapens trovärdighet

□ DEBATT

Den offentliga diskussionen har hittills närmast berört Carl Öhmans bok *August Strindberg and the Origin of Scenic Expressionism*, som utkom 1961. Det har visat sig, att den inte är baserad på någon doktorsavhandling, och att Öhman inte annars heller avlagt PhD-examen.

Ur forskarsamhällets synvinkel är den viktigaste frågan ännu öppen. Det gäller doc. Björn Meidals grundligt dokumenterade påstående (*Scandinavica* 34:1, 1995, s. 61-69), att Öhman i den nämnda boken skulle ha gjort sig skyldig till systematiskt fabrikat av källor. Meidal är en erkänd expert på Strindbergs korrespondens.

Meidals kritik omfattar ett femtontal punkter. De berör framför allt brev och anteckningar, som Öhman påstått existera och använt som forskningsmaterial. Senare forskning har inte kunnat finna dessa föregivna källor.

Ett exempel (Meidal, s. 63-64): FL Öhman uppger sig av fru Malla Grandinson ha fått hennes mans, teaterchef Emil Grandinsons dagbok och diverse anteckningar. I verkligheten var Emil Grandinson ogift, och Malla Grandinson var hans mor, som dog år 1917, före FL Öhman föddes. Anteckningarna och dagboken har inte kunnat spåras.

Den av Meidal kritiserade boken från år 1961 bygger på FL Öhmans licentiatavhandling *"August Strindberg och teatern. En undersökning av August Strindbergs insatser såsom praktisk teaterman och scenisk teoretiker under den s.k. Gamla Intima Teaterns tid 1907-1910"*, som godkändes år 1959 vid Helsingfors universitet.

Jag har grundligt läst både licentiatavhandlingen från

Vetenskapens grundläggande värden har blivit ifrågasatta, hävdar professor Fred Karlsson, som nu för fallet Öhman vidare till Helsingfors universitets rektor.

1959 och Meidals kritik av boken från 1961. Praktiskt taget alla punkter i Meidals kritik tycks stämma också vad beträffar lic.avhandlingen, jfr Meidal, s. 61-67 med lic.avhandlingens sidor 106, 112, 113, 122, 125-130, 134, 138-141, 148-150, 160, 162, 170, 182, 188. Denna avhandlingens natur och tillkomst är i detta sammanhang nånting som Helsingfors universitet och dess forskarsamfund svarar för.

Det är av många orsaker viktigt att grunden eller grundlösheten för dessa misstankar utreds i detalj. Om påståendena inte stämmer, förutsätter FL Öhmans rättsskydd att han rentväs från misstankarna. Om det å andra sidan finns grund för misstankarna om vetenskaplig örlighet vid lic.avhandlingens tillkomst, förutsätter både Helsingfors universitet och den humanistiska vetenskapens rykte och trovärdighet att det exakt konstateras vad som skett och vilka åtgärder som är påkallade.

Ur ett allmänt samhällsperspektiv är det både för vetenskapens och forskarsamfundets trovärdighet viktigt att

misstankarna utreds i detalj. "Fallet Öhman" har redan blivit en mediehandling. Det vore märkligt om inte forskarsamhället självt reagerar med tillbörlig emfas.

Vetenskapens grundläggande värden har blivit ifrågasatta. Fallet har bagatelliserats, och uppmärksamheten har fäst vid sekundära frågor såsom FL Öhmans föregivna PhD-diplom. FL Öhmans egna och professor Matti Klinges offentliga uttalanden låter oss närmast förstå att ingenting allvarligt har skett.

Det är mycket skadligt för vetenskapens status och ställning i samhället om allmänheten får uppfattningen, att det egentligen inte spelar så stor roll hur vetenskapliga resultat etableras. Lika illa är det, om folk får uppfattningen att vetenskapssamfundet inte lever upp till sina ideal. Den vetenskapliga kritiken, självkritiken och strävan till sanning måste synas klart och offentligt i ett mycket omdiskuterat fall som detta, oberoende av de eventuella tragiska individuella följerna.

År 1994 fastställde Forskningsetiska delegationen proceduren för hur misstankar om örlighet i forskningsarbete skall utredas och åtgärdas. Det första steget är att anmälan om en föregiven misstanke görs till universitetets rektor.

Jag har 21. 9. 1995 till Helsingfors universitets rektor meddelat mina misstankar om vetenskaplig örlighet vid tillkomsten av FL Öhmans licentiatavhandling. Samtidigt har jag anhållit om att universitetets ledning måtte undersöka saken på det sätt som Forskningsetiska delegationen rekommenderar.

Fred Karlsson

professor
i allmän språkvetenskap